

Legendy na reversech mincí císařského Říma

Pavel Tovaryš, 2017, verze 0.92

Tato práce je volně ke stažení, avšak k šíření či použití jakékoliv části je potřeba můj souhlas. Plánuji práci postupně doplňovat a upravovat, není to finální verze! Mince na fotografiích pochází ze soukromých sbírek. Budu rád za případné komentáře, email tovy@300ad.com.

Děkuji všem, kteří mi s prací pomohli!

Úvod

Již od počátku římského císařství se využívalo rubů mincí k výchově lidu v duchu Říma, k oslavě a informování o významných událostech, ale také k šíření propagandy v podobě velebení císaře a jeho rodiny, připomenutí jejich skutků a zásluh vojenských, duchovních či světských (ať oprávněných či nikoliv). Běžně se zobrazovaly božstva, personifikace ctností, výjevy vztahující se k určitým příležitostem, významné budovy, informace o vítězných taženích a dobytých územích atd. Významy těchto zobrazení a legend jsou velmi rozsáhlé a složité a propojují symboliku různých předmětů, personifikací vlastností, přirovnání apod. s historickými okolnostmi a s postoji Římanů. Tato práce má za úkol přinést základní informace o většině nejběžnějších a části vzácnějších legend a výjevů reversů a o jejich významu.

Práce neobsahuje všechny kombinace daných legend, ale většinou přináší ty nejběžnější. Uvedeme si příklad na legendě ADVENT AVG. Advent znamená návrat a AVG (Avgvsti) znamená císař, dohromady tedy Návrat císaře. Na mincích se ale vyskytují různé kombinace tohoto spojení, například ADVENTVS AVG, ADVENTVS AVGVSTI, ADVENTVS AVGVSTI S C (vydáno s pověřením senátu), ADVENT AVGG (Návrat císařů – pokud jsou dva) aj. Proto je nutné s tímto při vyhledávání výrazů počítat a hledat legendy dané legendě podobné.

Objasnění velké části legend je velmi složité. Jak kvůli nejasným zkratkám, ne vždy objasněnému důvodu a okolnostem vydání daného reversu, tak hlavně kvůli tomu, že přesně neznáme nuance myšlení Římanů a jejich autentický pohled na obsah a výjevy daných reversů. Pokusil jsem se dát dohromady vysvětlení z různých zdrojů, ale brzy jsem zjistil, že takto získané informace jsou velmi nejasné, ale často i v rozporu a většina autorů si není výrazy jistá či se vysvětlení některých legend přímo snaží vyhnout. Proto jsem musel leckdy zapojit i svou fantazii, kterou jsem se ale snažil co nejvíce korigovat a navázat s ní na ty obsahy reversů, které jsou dobře popsány. Nicméně je i přesto nutné k mým závěrům přistupovat kriticky a myslet na to, že ne všechny popisy musí být jednoznačně správné. Je zcela možné, že přesný význam některých legend nikdy nezjistíme. Doufám také, že tuto práci budu moci postupně upravovat a vylepšovat dle mých nejnovějších zjištění a budu vděčný za všechny poznatky a připomínky, které mi čtenáři pošlou.

A

ABUNDANTIA AVG (hojnost) - Personifikace hojnosti. Hojnost, znázorněna často s vyspávajícím se rohem hojnosti a snopem obilí, nebyla zbožštěna do takové míry, že by byly potvrzeny stavby chrámů a oltářů, ale objevuje se na stavbách a mincích.

ADVENT AVG (Adventvs Avgvsti, Příklad/Návrat císaře) - Oslava návratu císaře, obvykle to znamenalo návrat z vojenského tažení.

AEQVITAS AVG (Spravedlnost/Nestrannost císaře) - Poukazuje na ctnost císaře být spravedlivý a nestranný v rozhodování. Personifikací spravedlnosti je žena s rohem a váhami.

AERCVLI PACIFERO - viz HERCVLI PACIFERO

AETERNITAS AVG (Věčnost, Věčnost císaře, Nesmrtelnost císaře) - Personifikace věčnosti. Často zobrazována jako stojící či sedící žena s glóblem a holí. Zajímavá jsou její vzácnější zobrazení, například jako ženy s hořící pochodní sedící na jelenu, půlměsíce a sedmi hvězd, hvězdy s osmi paprsky

(Faustina), kočáru taženého slony (Faustina), jezdce na slonu (Philip I.), jezdce na koni (Gordianus III.), tři bust s trnovou korunou (Postumus), vlčice kojící Romula a Rema (Gallienus) atd.

AETERNITATI AVG - viz AETERNITAS AVG

AFRICA - Provincie, která zahrnovala severní část Afriky na pobřeží Středozemního moře. Mince s tímto reversem razil například Septimius Severus poté, co do Afriky poslal legie, aby zamezil obsazení Afriky Nigermem. Sám Severus z Afriky pocházel. Další z císařů používající tento revers byl například Hadrian.

ANNOVA AVG - Slovo annona se používalo pro pojmenování množství zásob pro občany Říma na jeden rok. Často sloužilo jako pojmenování pro výnos obilí či obilí samotné. Císaři museli zajistit zásobování Říma obilím a jinými surovinami, a nasytit tak jeho obyvatele. Annona Civis byly zásoby jídla věnované občanům, Annona militaris zase zásoby pro vojska a vojenská tažení. Annona, bohyně prosperity, byla zobrazována jako žena držící roh hojnosti a obilné klasy, občas stojící vedle modia (nádoba reprezentující objemovou míru pro obilí) nebo lodní přídě.

APOLLINI CONS AVG - Apollovi (také Appolónovi), ochránci císaře. Na Gallienově minci zobrazuje griffina, který byl zasvěcen Appolónovi. Někdy zobrazuje také kentaura s globem v ruce – pravděpodobně se jedná o kentaura Chiroua, spojeného s legendou o Apollónovi. Více viz Sol.

APOLINI PROPVGNATORI (Apollónovi, ochránci) - Viz Apollini Cons Avg.

APOLLO CONSERVATORI (Apollónovi, ochránci) - Viz Apollini Cons Avg.

ARCVLI PACIFERO - viz HERCVLI PACIFERO

AVG (Avgvstvs) - Jedna z nejběžnější titulatur císaře, jednoznačně identifikovala úřadujícího panovníka ve vládnoucí rodině. Tento titul je odvozen ze jména jednoho z nejvýznamnějších císařů Augusta, kdy jeho následníci začali používat jeho jméno jako samostatný titul.

AVGG (Duorvm Avgvstorvm) - Používáno na stejných místech jak AVG, ale jde o zkratku pro označení dvou panovníků, jako například Septimia Severa a Caracally, Diocletiana a Maximiana Herculia atd. Takže například ADVENT AVG znamená návrat císaře, ale ADVENT AVGG znamená návrat (dvou) císařů (panovníků).

AVGGG (Trivm Avgvstorvm) - Stejně jak AVGG, ale platí pro tři panovníky.

AVGVR PONT MAX - Spojení dvou úřadů – věšteckého a pontifikátního. Zavedeno Juliem Caesarem, který si osvojil titul AVGVR; na mincích se objevuje kolem roku 46 n. l. Augur označuje kněze nebo věštce, který vykládá vůli bohů. Většinou se vyobrazuje se symboly *úřadu*. Nejběžnější je *lituus*, hůlka, jejíž horní konec je stočený do spirály.

AVGVSTVS - viz AVG.

AVGVSTA (Manželka císaře) - Titulatura císařovny, revers obvykle vyobrazuje císařovnu.

B

BONVS EVENTVS (Úspěch) - Kromě významu odkazujícího k úspěchu (resp. dobré události) může poukazovat na personifikaci boha úspěchu stejného jména spojovaného se zemědělstvím a úrodou.

BONVS EVENTVS AVGVSTVS (Úspěch císaře) - viz BONVS EVENTVS.

C

CAESAR, CAES, C - Titul caesar pochází ze jména Julia Caesara. Znamenal císaře, vládce. Později byl používán jako titulatura nástupce panovníka, což obvykle zahrnovalo panovníkovy mužské potomky, nebo adoptivního nástupce.

CAESARVM NOSTRORVM VOT V - Věnováno slibům panovníků, které tito skládali každých 5 let. Většinou zobrazeno jen jako text. Viz VOT V.

CALLIOPE AVG - Velmi vzácný revers stojící Calliope (řecky Kalliópé, "krásnohlasá") s lyrou, řecké múzy výřečnosti a epické poezie. Objevuje se pouze u císaře Proba.

CARITAS MVTVA AVGG (Vzájemná podpora císařů) - Symbol spojených rukou poukazuje na spojení sil císařů Balbina a Pupiena.

CLEMENTIA, CLEMENTIAE (Laskavost, Laskavost císaře) - Personifikace laskavosti. Většinou je Clementia zobrazena jako žena s miskou a holí nebo rohem hojnosti. Velmi vzácný je dupondius Tiberia, na jehož reversu je Tiberiův portrét uvnitř kruhového štítu a kolem nápis CLEMENTIAE / S C.

CLEMENTIA TEMP (Clementia Temporum, Laskavé časy) - Revers objevující se často u Proba a dalších vojenských císařů. Znázorňuje postavy Jupitera a císaře držící glóbus nebo ženu s holí opírající se o sloup.

COHH PRAET (Cohh Praet VI P VI F, Kohorta praetoriánů) - Tento Gallienův revers vyjadřuje hold věrnosti praetoriánské gardy císaři. Je na něm zobrazen kráčeující lev.

COM (Commodus nebo Comes) - Na reversech mincí císaře Commoda se často objevuje COM, COMM nebo přímo COMMODE, obvykle spojeno s Concordií. COM jako Comes viz COMES AVG.

COMES AVG (Comes Avgvsti, Společník císaře) - Pravděpodobný význam je "společník, který doprovází císaře". Například na Probových mincích je vyobrazena Minerva (moudrost) či Herkules (hrdinství), na mincích Victorina, Carausia a dalších Viktorie (vítězství).

COMITI AVG - viz COMES AVG

CONC - viz CONCORDIA

CONCORDIA (Svornost) - Concordia je římská bohyně svornosti, souznění a manželské harmonie. Byla často spojována s císařem a jeho rodinou. Obvykle poukazyvala na svornost v rodině, mezi císařem a císařovnou či mezi spoluvladaři.

CONCORDIA AVG (Svornost císaře) - Svornost římské říše, kterou přináší panovník. Na některých mincích však může znamenat pokračování vztahu a pomyslné přejímání myšlenkového dědictví od minulého panovníka panovníkem novým.

CONCORDIA AVGG (Concordia Avgvstorvm) - svornost mezi císaři. Někdy, u panovníků ze 4. století, následována písmeny D.D. N.N. (Dominorum Nostrorum, Naši páni).

CONCORDIA EXERCITVVM (Svornost armády) - Podobné CONCORDIA MILIT.

CONCORDIA MILITVM (Concordia Militvm/Militaris, Svornost armády) - Svornost armád, ale taky mezi vojáky v armádě. Často symbolizována legionářským orlem, sepjatýma rukama nebo ženou nesoucí dva vojenské symboly.

CONGIARIVM - Dar daný císařem římskému lidu. Viz LIBERALITAS.

CONSECRATIO - Většinou se objevuje na pamětních a posmrtných mincích panovníků. Konsekrace, neboli vysvěcení či zbožštění panovníka, byl velmi vážný pohanský obřad. Panovník byl při něm označen za boha a získal titul na mincích značený DIVVS, DIVA, DIVO. Na reversu těchto mincí bývá zobrazena pohřební hranice (tzv. rokus), panovník letící na orlu nebo orel (symbol panovníka), panovnice letící na pávu či samotný páv (symbol císařovny), císařovna jedoucí v quadrice apod.

CONSERVATORI AVG (Císaři ochránci) - Oslava císaře jakožto základního pilíře bezpečnosti Říma.

CONSERVATORES VRB SVAE - Ochránci jejich města, viz CONSERVATORES KART SVAE.

CONSERVATORES KART SVAE - Titul Conservatores (Ochránci) používali císaři Maxentius, Maximianus Herculus a pravděpodobně i Constantinus. V tomto spojení znamená Ochránci města Kartága a revers zobrazuje chrám podpíraný šesti pilíři a postavu ženy s hůlkou nebo glóbem.

COS (Consvl, Konzul) - Jeden z nejvýznamnějších úřednických (civilních) titulů Říma a za republiky vůbec nejvyšší hodnost. Konzulové bývali dva, později jich mohlo být vícero. Císařové často tento titul přijali, i když už spíše jak čestnou hodnost. Za zkratkou COS obvykle následovala číslovka, která udávala, kterým rokem panovník titul konzula vykonává. Protože úřad konzula začínal od roku 190 před n. l. vždy 1. ledna a končil 31. prosince, je někdy možno podle něj datovat ražbu dané mince. Ovšem část panovníků uváděla poslední číslo svého konzulátu na mincích i mnoho let po jeho skončení, proto se nedá toto pravidlo použít vždy.

D

DACIA (provincie Dácie) - Objevuje se na mincích Traiana Decia v roce 249 (některé prameny udávají rok 250), kdy porazil Gothy v Dácii. Dále ji používá Gallienus v roce 256 a Aurelian v roce 275.

DEAE SEGETIAE (Bohyni Segetii) - Bohyně Segetia (nebo Segesta) byla bohyně rostoucího obilí. Byly jí zasvěceny pole v čase setí, když se objevily první klíčky. Je zobrazena na Saloninových mincích, která se v době krize snažila tuto bohyni velebit a přisvojit si zásluhy za nasycení Říma.

DEO MARTI (Bohu Marsovi) - Tento revers na Gallienových a Saloninových mincích zobrazuje chrám boha války Marse, který dal postavit Gallienův otec Valerian. Více viz MARS VICTOR.

DEO VOLKANO (Bohu Vulkánovi) - Objevuje se na mincích Valeriana I., Galliena a Saloniny. Má zobrazovat obnovení kultu a chrámu boha Vulkána v Římě. Vulkán měl pomoci Valerianovi zastavit hordy barbarů tlačících se na Řím. Na reversu těchto mincí je chrám, v němž stojí Vulkán s kladivem u kovadliny.

DIANA FELIX (Diana, jež přináší štěstí) - Na Gallienových mincích je Diana, bohyně lovu, lesa a měsíce, zobrazena jako postava střílející z luku, s ohařem běžícím u jejích nohou. Dianu významněji uctíval a postavil jí chrám Gallienův otec Valerian. Více viz DIANA LVCIFERA.

DIANA LVCIFERA (Diana, jež přináší světlo) - Diana je původní římská bohyně lovu, lesa, měsíce, ale také ochránkyně žen, rodiček a patronka pokračování rodu. I proto se objevuje hlavně na mincích panovnic. V pozdější době Diana převzala vlastnosti od řecké bohyně Artemis, se kterou se tak ztotožnila.

DIANAE CONS AVG (Dianae Conservatrix Avgvsti; Dianě, ochránkyni císaře) - Na tomto Gallienově reversu je vyobrazena laň, symbol bohyně lovu Diany. Podobný revers DIANA CONS používal také císař Carausius. Více viz DIANA FELIX a DIANA LVCIFERA.

DIANAE REDVCI (Na návrat Diany) - Vzácny revers císaře Postuma, na němž Diana oblečená jako lovec s lukem vede jelena. Přesný význam tohoto reversu není znám.

DIS GENITALIBVS - Revers císařovny Crispiny zobrazující oltář Dii Genitales (genitalie, pohlaví, "autoři všeho") s hořícím ohněm, který má pomoci s plodností a početím, ale také pomoci donosit a porodit zdravé dítě.

DIVVS AVGVSTVS PATER (Božský otec Augustus) - Objevuje se po zbožštění Augusta Tiberiem.

DN (Dominus Noster, Náš pán) - Titul, který se stal následníkem titulů augustus a caesar. Ač se tento titul výjimečně objevuje už na mincích císařů před Diocletianem (například na mincích císaře Proba), je spojován s nástupem dominátu, římské epochy, která začíná nástupem císaře Dioceltiana na trůn v roce 284. Staré zvyky a uspořádání postupně ustupují novým (většinou orientálním) vlivům. Panovník přetrhává návaznost na republikový Řím, už se nevydává za "prvního z lidu", ale stává se oficiálně neomezeným vládcem.

E

ERCVLI PACIF - viz HERCVLI PACIFERO

F

FECVND AVGVSTAE (Fecvnditas Avgvstaem, Plodnost císařovny) - Faustina mladší jako první oslavovala svou plodnost na římských mincích, kde je zobrazena jako žena obklopená čtyřmi dětmi.

FEL TEMP REPARATIO (Felicium Temporum Reparatio, Obnovení šťastných časů) - Tento revers se objevuje na mincích od dob Konstana a Konstantia II. (cca 337 n.l.) až po Gratiana (cca 375 n.l.), a i když jsou o přesném znění legendy dohady, je možné ji číst jako "Šťastné časy jsou zpět". Tento revers je nejvíce spojen s reformou mincovnictví v roce 348, kdy se objevil nový nominál maiorina a na mince se na krátký čas vrátilo postříbření.

FELICIA TEMPORA - viz TEMPORVM FELICITAS. Motivem jsou čtyři chlapečkové symbolizující čtyři roční období. První chlapec drží košík naplněný květy, druhý srp, třetí misku jablek a čtvrtý nese chyceného králíka.

FELICITAS (Štěstí) - Bohyně štěstí a úspěchu. Jedno z nejdůležitějších božstev Říma, spojené s jeho úspěchy a prosperitou. Na mincích je zobrazována poměrně často.

FELICITAS AVG (Štěstí panovníka) - Lze ale překládat také jako úspěch, zdraví, štěstí vládnutí.

FELICITAS IMPP (Felicitas Imperatorvm, Štěstí panovníků) – Jde o legendu ve třech řádcích na mincích Philipa I. Araba, která se spolu s ním týká jeho syna Philipa II. Viz FELICITAS AVG.

FELICITAS PVBLICA (Štěstí lidu) - Oslava štěstí římského lidu, které mu panovník dopřál svými skutky.

FELICITAS TEMP - viz TEMPORVM FELICITAS.

FELICITAS SAECVLI (Věk štěstí) - viz TEMPORVM FELICITAS.

FELIX ADVENTVS (Šťastnému návratu) - Tato legenda se týká návratu panovníka, například spojení FELIX ADVENTVS AVG N(EPOS) znamená Šťastnému návratu našeho panovníka, viz ADVENT AVG.

FIDES (Věrnost, loajalita, poctivost) - Personifikace věrnosti, často spojovaná na reversech s armádou. Někdy ale nemusí jít o zobrazení personifikace. Například u reversů se sepnatýma rukama se poukazuje na víru a věrnost vojáků a lidu v panovníka.

FIDES EXERCITVS (Věrnost armády) - Podobný význam jak FIDES MILITVM.

FIDES MILITVM (Věrnost vojáků) - Nejčastěji se objevuje na mincích vojenských císařů. Věrnost je znázorněna jako stojící či sedící žena, která má vždy v ruce alespoň jednu vojenskou zástavu.

FORT RED - viz FORTVNAE REDVCI.

FORTVNA (Štěštěna) - Personifikace Štěštěny. Fortuna, Římany uctívaná jako bohyně, je zobrazována jako žena s rohem hojnosti, opírající se o kotvu. Římané věřili, že tato bohyně roznáší štěstí i smůlu mezi lidmi nezávisle na jejich postavení či skutcích. Vše závisí na jejím rozmaru, a proto se dá říci, že je to bohyně náhody.

FORTVNA REDVX - viz FORTVNAE REDVCI.

FORTVNAE REDVCI (Šťastný návrat našeho císaře) - Často zobrazováno jako stojící bohyně s pravou rukou na kotvě, v levé svírající roh hojnosti. Vztahuje se na častá vojenská tažení císařů, děkuje za jejich návrat, ale také poukazuje na jejich vojenské úspěchy.

FVNDATOR PACIS (Nastolitel míru) - Tento titul si přisvojil Septimius Severus pravděpodobně po své úspěšné výpravě proti Parthům.

G

GENIO AVGVSTI (Duchu vládcce) - Revers oslavuje císaře a jeho ducha. Genius může být chápán jako osobnost císaře, ale také i jako strážný duch. Poprvé použito u Nera, s motivem muže (Genia) s rohem hojnosti obětujícího u hořícího oltáře.

GENIO CAESARIS (Duchu caesara) - Duchu césara (nástupce císaře). Viz GENIO AVGVSTI.

GENIO IMPERATORIS (Duchu vládcce) - Viz GENIO AVGVSTI.

GENIO POP ROM (Genio Populi Romani, Duch lidu římského) - Revers věnovaný duchu Římanů, častý ve 4. století. Na reversu je obvykle zobrazen Genius s rohem hojnosti a miskou (*patra*).

GENIVS EXERC ILLVRICIANI (Genivs Exerciti Illyriciani, Duchu armády Illyrské) - Vzácnější revers Traiana Decia. Věnovaný armádě v Illyrii (východní Balkán).

GENIVS EXERCITI (Duchu armády) - Oslava armády a její podstaty. Používáno vojenskými císaři Aurelianem a Carinem.

GERM (Germanicvs) - Titul vítěze nad Germány.

GERMANIA (Germanie) - Provincie na severu Evropy. Zobrazována jako žena s kopím a štítem.

GLORIA EXERCITVS (Sláva armády) - Snaha poukázat na to, že na úspěších se podílí také vojsko a samotní vojáci. Častý motiv císařů 4. století znázorněný dvěma vojáky stojícími proti sobě a držícími jednu či dvě vojenské zástavy.

GLORIA ROMANORVM (Sláva Římanů) - Spíše než Římané má tento motiv oslavovat panovníka, který stojí za jejich slávou, resp. kterému Římané vděčí za úspěch císařství. Poprvé ho zavedl Konstantin I. Veliký a následně ho používalo mnoho jeho nástupců. Na tomto reversu se nejčastěji nachází sedící Roma nebo jezdec s oštěpem v ruce, pod jehož koněm leží či klečí zajatec.

H

HERCVLI PACIFERO (Herkulu Mírotvůrci) - Kult Herkula byl využíván mnohými císaři, klasickým příkladem je Commodus a mince s jeho bustou oděnou do lví kůže. Později kult Herkula využíval Postumus poté, co Gallienus přerušil válečná tažení proti němu, protože se musel vypořádat s větším nebezpečím, které představovali Skythové na východě říše. Postumus míru využil, prohlásil ho za svůj úspěch, osvojil si za něj zásluhy a razil mince HERCVLI PACIFERO. Tento revers následně přebíral i Probus, aby Herkulův kult podobně využil proti Germánům, se kterými také uzavřel příměří.

HILARITAS (Veselost) - Legenda používaná podobně jako štěstí, vyzdvihuje veselost římského lidu.

HILARITAS P R (HILARITAS Populus Romani, Veselost lidu římského) - Veselost lidu je zapříčiněna vojenskými a ekonomickými úspěchy, které jsou ale také úspěchy císaře a jeho vlády. Hilaritas je často zobrazena jako žena s klasem obilí, rohem hojnosti, někdy obstoupena dětmi.

HUMANITAS AVG - pravděpodobně vychází z AETERNITAS AVG.

IMP X (Imperátor Decimus) - Počet vojenských tažení či významných bitev oficiálně oslavovaných. Například na Vespasianově minci s bachyní je číslice XIII.

INDVLGENTIA AVG (Shovívavost / Milost / Přízeň panovníka) - Shovívavost (často však ve významu přízeň), jako cnost panovníka, je zobrazena jako žena s paterou (miskou), žezlem a glóblem. Tento revers obvykle poukazyval na shovívavost, odpustky nebo jinou podporu danou panovníkem. Například Septimius Severus vydává minci s reversem INDVLGENTIA AVGG IN CARTH (Přízeň císařů Kartágu), po udělení privilegií *Ius Italicum* Kartágu a dalším africkým městům (prohlášení, že občané sice nejsou Římané, ale města jsou římská a leží na římské půdě).

INVICTVS (Výjimečný, osvícený) - Používali ho nejvíce císaři spojení s východním kultem Sola, jako jsou Aurelianus či Probus, ale také například Carausius, Victorinus a další.

INVICTVS SACERDOS (Výjimečný, osvícený kněz) - Viz SVMMVS SACERDOS AVG.

IOVI AVGG (Jupiteru, bohu císařů) - Revers na Diocletianových mincích. Viz IOVI CONSERVATORI.

IOVI CONSERVATORI (Jupiteru ochránci) - Oslava Jupitera, který dopomohl císaři k vítězství(m). Poprvé se objevuje na sestercii Domitiana. Přípona AVGG NN znamená "Jupiter, ochránce našich dvou císařů", přípona CAESS zase "Jupiter, ochránce caesarů - následovníků".

IOVI CRESCENTI (Rostoucímu Jupiteru) - Tento revers zobrazuje Jupitera jako dítě jedoucí na koze. Koza se jmenuje Amalthea a v legendě se o ní praví, že její mléko pil po narození malý Jupiter, když byl schován na ostrově Kréta. Tento revers je spojený s mincemi Valeriana II., objevuje se velmi vzácně i na Gallienových mincích.

IOVI PROPVGNATORI (Jupiteru obránci) - Věnováno Jupiteru, jehož role v bojích s barbary je mimo jiné popisována jako role osobního ochránce císaře.

IOVI STATORI (Jupiteru Zastánci) - Věnováno Jupiteru, který pomáhá stabilizovat Řím.

IOVI VICTORI (Jupiteru vítězi) - Tato legenda se poprvé objevila na mincích císaře Commoda, následně ji používalo mnoho císařů. Informuje sice o Jupiterových zásluhách na vítězství, ale ve skutečnosti opěvuje i císaře, neboť právě (a jedině) jeho prostřednictvím Jupiter vítězství přinesl.

ITALIA - Itálie.

IVBENTVS AVG (Mladý císař) - viz PRINCEPS IVVENTVTIS

IVN (Ivniore, Mladší) - Junior ve významu mladší císař. Například viz IVN NOB C znamená Ivniore Nobilis/Nobilissimus Caesar, mladší vznešený císař. Používalo se na mincích nástupců panovníků a mladších spoluvladařů, jako například u Commoda, Diocletiana, Konstantina II. a Konstantia II.

IVNO (Bohyně Juno) - Královna bohů, patronka manželství. Tento revers poukazuje na důležitost a také božství císařoven. Juno se na těchto reversech zobrazuje stojící i sedící, na některých mincích s pávem, který je jejím symbolem. Vzhledem k tomu, že je Juno spojována s manželstvím, ale například i porody, domnívají se někteří historici, že je shodná s Dianou, neboť její funkci v mnoha ohledech zastupovala. Až na výjimky měly Juno na reversech zásadně panovnice, u nichž byla Juno oblíbená a které se někdy jako Juno nechaly zobrazovat.

IVNO REGINA (Královna Juno) - viz IVNO.

IVNONI LVCINAE - Bohyně Juno pod tímto jménem vedla dle Římanů porody. Obvykle sedící a v levé ruce svírající dítě, má pravou ruku nataženou a v ní někdy drží květinu, která symbolizuje naději - ve šťastný porod, ale i ve šťastný růst dítěte atd. Více viz IVNO.

IVNONI MARTIALI (Bojovné Juně) - Objevuje se na reversech císařů Treboniana Galla a Volusiana, na kterých je zobrazena Juno Martialis sedící v kruhovém chrámu, obvykle se štítem opřeným o ruku. Poprvé se objevuje za vlády Treboniana Galla, kdy Řím postihla morová rána. "Vzduch mezi nebem a zemí" byl zasvěcen Juně a Římané věřili, že tento vzduch je nakažen a oni musí usmířit bohy, aby se nákazy zbavili. Proč ale nese Juno jméno MARTIALI, není jasné.

IVPITER CVSTOS (Jupiter, ochránce, stážce) - Viz IOVI CONSERVATORI.

IVSTITIA (Spravedlnost) - Personifikace spravedlnosti.

IVSTITIA AVG (Spravedlnost císaře) - Podobně jako AEQVITAS poukazuje na ctnost císaře být spravedlivý a nestranný v rozhodování.

IVVENTAS, IVVENTVS (Mladá, mladý) - viz PRINCEPS IVVENTVTIS.

L

LAETITIA AVG (Radost/Veselí císaře) - Legenda spjata obvykle s oslavami významných událostí, jako například nastoupení do úřadu. Laetitii personifikoval poprvé Antonius Pius. Většinou je zobrazována jako žena s věncem a kotvou. Kotva symbolizovala stálost, ale také to, že štěstí Římanů je dáno také díky lodním dodávkám obilí do Říma. Na mincích některých císařů, jako například Postuma, je s touto legendou zobrazena loď.

LAETITIA FVND (Laetitia Fundata) - Základ štěstí, zakladatelka štěstí, viz LAETITIA AVG.

LEG X (Legio, Legie) - Číslo legie.

LIBERALITAS AVGG (Šlechtnost císařů) - Šlechtnost (Liberalitas se ale dá také překládat jako štědrost, vídnost či důstojné jednání) byla častým motivem na mincích a medailích římských panovníků, neboť byla velmi ceněnou vlastností. Panovníci projevovali štědrost v darech římskému lidu, ať už to bylo jídlo (obilí či chléb), pak se tyto dary nazývaly annona, nebo přímo určitá peněžní částka určená obyvatelům Říma nebo vojákům. Původně se spíše než liberalitas používalo slovo conginarivm (dar panovníka římskému lidu), po panování Marka Aurelia se však používá již jen liberalitas. Personifikací šlechtnosti je žena držící počítadlo nebo tabulku s určitým počtem děr, která se používala pro rychlé počítání darovaných mincí. Ve druhé ruce svírá roh hojnosti.

LIBERO P CONS AVG (Libero Patri Conservatori Avgvsti) - Revers s panterem nebo tygrem na Gallienových mincích věnovaný Bacchusovi (Dionýsovi), syna Dia a Semely, který je bohem vína a nespoutaného veselí. Gallienus ho zde nazývá ochráncem císaře, podobně jako jiné bohy na jiných mincích.

LIBERTAS AVG (Svoboda císaře / přinesená císařem) - Svoboda byla pro Římany důležitou součástí jejich života. Zobrazovala se jako prostovlasá žena, která symbolizovala svobodu římského lidu, nebo jako žena se závojem a diadémem – pak tento motiv vyobrazoval bohyni Libertu.

LVNA LVCIFERA - Tato legenda se objevuje na mincích Julie Domny, manželky Septimia Severa, která se na nich přirovnávala k Luně, identifikované s Dianou. Na mincích je zobrazeno dvojspřeží táhnoucí vůz, na němž sedí žena s půlměsícem nad hlavou. Více viz DIANA LVCIFERA.

M

MARS VLTOR (Mars mstitel) - Titul Mars mstitel vychází ze zvyku obětovat Marsu za podporu při odplatě za činy spáchané na Římu či římském lidu, což obvykle znamenalo podporu vojenského tažení.

MARS VICTOR (Mars vítěz) - Mars je bůh války, syn Jupitera a Juny. Císaři mu vzdávali čest za své válečné úspěchy, ale také se k němu přirovnávali. Mars je na mincích obvykle zobrazován jako jdoucí voják v helmě; v pravé ruce drží kopí a přes levé rameno má přehozenou zástavu s trofejemi.

MARTI CONSERVATORI (Marsu, obránci, zachovateli) - Tato legenda neukazuje Marse jako boha válek a ničení, ale také jako ochránce starých pořádků a toho, kdo přináší a tvoří mír.

MARTI PACIFERO (Marsu mírotvůrci) - Římané chápali válku jako něco, co přináší mír, a z tohoto náhledu vychází pojetí Marse mírotvůrce, podobně jako Mars mstitel (MARS VLTOR). Viz také MARTI CONSERVATORI.

MARTI PROPUGNATORI (Marsu obránci) - Podobně jak MARTI CONSERVATORI či MARTI PACIFERO.

MAVRETANIA (Mauretánie) - Provincie, obvykle personifikována do podoby mladého muže držícího dva oštěpy v jedné ruce a uzdu koně ve druhé.

MONETA (Hojnost, bohatství, popř. spravedlnost) - Kromě personifikace Monety se toto jméno spojovalo například s ražbou římských mincí v chrámu Juno Moneta. Značilo i hodnotu mincí a minci samotnou. Revers MONETA (AVG) poukazoval na moc panovníka (nebo panovnice, například v případě Julie Domny) razit mince a starat se tak o bohatství Říma.

N

N, NOSTRI (Nostris, příp. Noster) - Ve spojení Nášemu císaři, nebo Našeho císaře (AVG N, Avgvsti Nostris), například FELIX ADVENTVS AVG N. - Šťastnému návratu našeho císaře. Noster = Náš.

N, NEPOS (Nepos) - Vnuk či pravnuk našeho císaře (AVG N, Augusti Nostris).

NOB, NOB C (Nobilis/Nobilissimus Caesar) - Vznešený císař. Viz IVN.

NOBILITAS AVGG (Vznešenost, urozenost císařů) - Revers opěvující vznešenost a urozenost císařů. Symbolem vznešenosti je Minerva, zobrazovaná jako žena s kopím či žezlem v jedné ruce a palladiem (symbolem Pallas Atheny) či glóblem ve druhé ruce. Toto zobrazení vyjadřovalo to, že vznešenost se pojí jak s vojenskými úspěchy, tak i s moudrostí.

O

OPTIMO PRINCIPI (Nejlepšímu prvnímu občanu) - Pravděpodobně myšleno jako "Nejlepšímu z vladařů", často součástí opisu spolu s nápisem SPQR (Senatus Populusque Romanus, viz SPQR).

ORIENS (Východ, východ slunce, slunce) - Římané používali slovo Oriens jako výraz pro světovou stranu, ale i pro východ slunce či samotné slunce. Na některých mincích najdeme tuto legendu zobrazenou jako bustu mladého muže s trnovou korunou. Například u Hadriana či Traiana Oriens reprezentoval některé východní země, jako Arménii a Mezopotámii. Později (například za vlád vojenských císařů) byl chápán více jako symbol slunce (nebo též jako "Nové slunce ozařující Řím"), zobrazován jako nahý muž s trnovou korunou, který má jednu rukou pozvednutou, ve druhé svírá globus či bič.

ORIENS AVG (Vycházející slunce císaře) - Císař prezentován jako nejdůležitější osoba, které říše vděčí za úspěch. Viz ORIENS.

P

PM (Pontifex Maximus, nejvyšší kněz) - Tento titul ukazuje na nejvyšší autoritu náboženství, která nejenže byla nejvýše v hierarchii kněžích, ale také rozhodovala ve všech důležitých věcech víry a obětí, ať už veřejných či soukromých. Původně byl tento titul udělen jednomu z volených patricijů, později mohl přejít i na plebejce, aby byl nakonec udělován jen císařům. I po nástupu křesťanství a křesťanských císařů se tento titul užívá, ale už má význam spíše politický a v jakémsi udržovacím kontextu. Zaniká za panování císaře Gratiana (vláda 367–383 n.l.).

P.P. (Pater Patriae, Otec vlasti) - Tento čestný titul začal používat Augustus v roce jedna před n.l. Postupně ho využívala většina císařů po několik staletí.

PACATOR ORBIS (Nastolitel míru, Nastolitel světového v míru, Obnovitel míru) - I když někteří autoři překládají jako „svět v míru“ či „světový mír“, toto spojení znamená spíše titul obnovitel míru světa. Začal jej používat Septimius Severus po úspěšných taženích na východě (i proto je na reversu hlava Sola, který symbolizuje východ). Po něm ho používali další císaři, avšak často jen symbolicky, neboť u mnohých se nedalo mluvit o nastolení míru.

PACI PERPET (Paci perpetuae, Věčnému míru) - Objevuje se na mincích Konstantina Velikého.

PACIS EVENT (Pacis eventvs, Mírovému výsledku, Mírovému konci) - Vzácny revers císaře Vespasiana, Duch výsledku (Genius Eventus) stojí s mákem a paterou v rukou.

PANNONIAE - Provincie Pannonia. Od doby Traiana (Marca Ulpia), byly provincie s tímto názvem dvě - Pannonia Superior a Pannonia Inferior, což symbolizují i dvě postavy na mincích Traiana Decia. Traianus Decius byl asi v Pannonii zvolen císařem a pravděpodobně proto je tento motiv na jeho mincích tak častý.

PART MAX (Veliký vítěz parthský) - Oslava vítězství proti Parthům (obyvatelé dnešního západního Íránu). Tuto titulaturu použili jako první Marcus Aurelius s Luciem Verem. Často se používala za vlády Severovců.

PAX AETERNA (Věčný mír) - Podobné PAX AVG, používáno mnoha císaři. Například Philip I. Arab razil tento revers na počest "věčného míru" k 1000. výročí založení Říma.

PAX AVG (Mír dán císařem) - Oslava míru a císaře, který mír zajistil. Poprvé na mincích Vespasiana. Časté na mincích galského impéria a vojenských císařů.

PAX FVNDATA (Nastolení míru) - Podobně jako PAX AVG.

PAX FVNDATA CVM PERSIS (Mír nastolený s Persií) - Revers císaře Filipa I. Araba, který kolem roku 244 n.l. sjednal mír a nastolil přátelské vztahy s perským vládcem Šapúrem. Philip se Šapúrem prohrál válku, musel mu platit tribut a tento revers byl součástí propagandy a snahy toto skrýt.

PERPETVVS, PERPETVITAE AVG, PERPETVITAS AVG, PERPETVITATI AVG (Nesmrtelnost/Věčnost císaře) - Titul poprvé použitý pravděpodobně Nervou, následně Traianem. Většího významu dostal za císařů Proba (PERPETVO IMP PROBO) a později Konstantina I. Velikého. Ale i v době Severovců se často používá legenda PERPETUITATI AVG s postavou Perpetuitas (nebo Securitas), jež se opírá o sloupek, v jedné ruce drží globus a ve druhé příčně dlouhé žezlo.

PIETAS (Zbožnost) - Personifikace zbožnosti. Slovem pietas se ale myslela i láska k rodině, dětem, rodičům, láska mezi rodiči a dětmi, láska k přátelům. Mohla také znamenat oddanost zemi, vojákům a císaři.

PIETAS AVG (Zbožnosti císaře) - Oslava zbožnosti císaře, ale také lze chápat jako oddanosti císaři. Více viz PIETA.

PIETAS AVGG (Zbožnost císařů) - Oslava zbožnosti dvou císařů, ale také oddaností císařům. Více viz PIETA.

PIETAS ROMANA (Zbožnost Římanů) - Zdůraznění zbožnosti římského lidu.

PONTIF (Pontif, Prontiox, Kněz) - Titulatura kněze, viz P M.

PRINCEPS IVVENTVTIS (První z mladých) - Čestný titul, kterým se označoval následník trůnu, což byl zpravidla nejstarší syn vládnoucího císaře. Tento titul pochází ještě z dob republiky, kdy tak byl označován vůdce "mladých" z římské hry Troja. Je možné, že na těchto mincích je zobrazována socha Marka Aurelia jakožto "Prince mladých Římanů".

PRINCIPI IVVENTVTIS (Princi mladých) - Na počest prince mladých, viz PRINCEPS IVVENTVTIS.

PROV PROBI AVG NOSTRI (Provident Probi Avgvsti Nostri, Prozřetelnosti Proba, pána našeho) - Legenda týkající se císaře Proba.

PROVIDENT AVG, PROVIDENTIA AVG (Prozřetelnosti císaře) - Podobně jak mnoho jiných legend měla tato oslavovat císaře, jemuž Řím vděčí za své úspěchy.

PROVIDENT DEOR (Providentia Deorum, Prozřetelnosti bohů) - Toto spojení je možno vysvětlit nejen jako věnování bohům samotným, ale též jako věnování prozřetelnosti bohů, kteří císaře vybrali na trůn.

PROVIDENTIAE CAES (Providentiae Caesares, Prozřetelnost císařů) - Oslava prozřetelnosti, a tedy rozhodování císařů, kterým římský lid vděčí za svoje štěstí a úspěchy.

PVDICITIA (Cudnost, počestnost) - Ctnost spojována obvykle s císařovny. Obvykle je personifikována jako stojící žena nebo sedící žena se žezlem, vždy ale zahalená závojem. Méně často se objevuje na mincích panovníků a to s největší pravděpodobností jako hybridní mince, kdy se tento revers vyrazil omylem na mincích panovníka.

R

REPARATIO REIPVB (Obnovení republiky) - Poukaz na jednotčící a ochrannou funkci panovníka, která vede k obnovení starých pořádků. Častý revers 4. století.

RESTITVTOR (Obnovitel) - Viz následné legendy.

RESTITVTOR BIS - Viz RESTITVTOR ORBIS.

RESTITVTOR EXERCITI (Obnoviteli armády) - Císaři, jakožto obnoviteli moci a slávy armády.

RESTITVTOR GALLIAE (Obnovitel Gálie) - Obnovitel provincie Gálie, která sahala od Belgie až po severní Itálii včetně celé Francie.

RESTITVTOR ILLVRICI (Obnovitel Illyrie) - Provincie na jihozápadním Balkáně.

RESTITVTOR ORBIS (Obnoviteli světa) - Panovník si přivlastňuje zásluhy za obnovení "římského světa" a nastolení míru v něm, což obvykle znamenalo porážku barbarů či usurpátorů. Častý motiv vojenských císařů.

RESTITVTOR VRBIS (Obnoviteli města) - Obnoviteli města (Říma), kterému město vděčí za svou slávu.

RESTITVTOR SECVLI - viz **RESTITVTOR SAECVLI**.

RESTITVTOR SAECVLI (Doba obnovitele) - Tato doba patří císaři obnoviteli. Viz také **SECVRITAS SECVLI**.

ROMAE AETERNAE (Věčnému Římu) - Římané označovali své město jako věčné, ba dokonce si nedokázali představit opak. Řím měl své božstvo, které jeho obyvatelé uctívali a obětovali mu. Tuto legendu razilo na svých mincích mnoho panovníků.

S

S C (Senatus Consulto, S pověřením senátu) - Doklad, že mince byla ražena s pověřením senátu. V pozdější době více zvyková než reálná proklamace. Až téměř do konce principátu byly takto značeny mince ražené z kovu na bázi bronzu (orichalcum, měď), narozdíl od "císařských" mincí ražených ze stříbra a zlata.

S.P.Q.R. viz SPQR.

SACERD DEI SOLIS ELAGAB (Kněz slunečního boha Elagabala) - Vyskytuje se na mincích císaře Elagabala, který přivezl do Říma své náboženství, jehož základem je víra ve slunečního boha Sola.

SAEVLARES AVGG - Revers nejčastěji používaný Philippem I. Arabem, jeho manželkou Otacilií Severou a jejich synem Philippem II. Na reversu je zobrazeno několik motivů – vlčice s Romulem a Remem, lev, jelen, hroch, cippus (sloup sloužící k zaznamenání důležitých událostí) atd. Poukazuje na "sekulární hry" (Ludi Saeculares) uskutečněné k výročí tisíce let od založení Říma Romulem a Remem. Některá zvířata mohly zobrazovat ta samá zvířata, která byla součástí oslav a lidé je na nich mohli vidět, ale pravděpodobně do značné míry tyto ražby sloužily jako jakási reklama na hry či oslavu výročí.

SAEVL FELICITAS (Doba štěstí) - Symbolika šťastné doby. Na mincích Julie Domny zobrazena jako žena s dítětem opírající se o příď lodi. Více viz FELICITAS a TEMPORVM FELICITAS.

SAEVLVM NOVVM (Nová doba) - Tato legenda se u Philipa I. vztahuje k jeho oslavám 1000 let od založení Říma (a slavnosti Saeculares) a dá se říci, že znamená "na dalších 1000 let úspěchu Říma". Na reversu je zobrazen chrám se sedící sochou. Na vzácné bronzové minci se stejnou legendou je zobrazen Philip I. se synem Philipem II. ve skupince lidí včetně muzikantů, kteří přinášejí oběti. Stejný revers s chrámem a sochou razili i pozdější císaři. U nich už návaznost na slavnosti Saeculares není jistá.

SALVS AVG (Zdraví císaře) - Glorifikace zdraví panovníka nebo také poděkování za jeho zdraví bohům.

SALVS MILITVM (Zdraví vojáků) - Díky za zdraví vojáků a vojska.

SALVS PROVINCIARVM - Vzácnější revers císaře Postuma, který zobrazuje personifikaci řeky Rheiny (Rýn; stéká z území Alp mezi dnešním Německem a Francií a v Nizozemí ústí do Severního moře), na níž je polosedící mužská postava s vousy a rohy, opřena o urnu, v levé ruce držící rákos. Její pravá ruka ukazuje na příd' lodi. Tento revers oslavoval blaho a bohatství galské provincie, která sahala právě až k Rýnu, přirozené hranici s germánskými zeměmi na severovýchodě Evropy.

SALVS PVBLICA (Zdraví veřejnosti) - Díky za zdraví Římanů.

SALVS REIPVBLICAE (Zdraví/spása republiky) - Protože tento revers často zobrazuje Viktorii a zajatce, ukazuje, že zdraví Říma je přímo spojeno s vojenskými úspěchy.

SALVS REIPVBLICAE (Spása republiky) - Zdůrazňuje spojení Říma s vojenskou mocí a z ní pramenící bezpečností a prosperitou. Často používáno ve 4. století.

SANCT DEO SOLI ELAGABAL (Sancto Deo Soli Elagabalo) - Vzácný revers císaře Elagabala zobrazuje čtyřspřeží táhnoucí kočár, který přiváží černý sluneční kámen. S tímto kočárem Elagabal přivezl do Říma kult svého syrského boha Elagabala, boha slunce.

SECVRIT ORBIS, SECVRITAS ORBIS (Bezpečnosti světa) - Věnováno bezpečnosti světa, což znamená Říma. Běžný revers hlavně u vojenských císařů.

SECVRITAS REIPVBLICAE (Bezpečnost republiky) - Vyzdvihuje bezpečnost republiky, podobně jako SECVRIT ORBIS.

SECVRITAS PERPETVA (Trvalé bezpečí) - Bezpečí a z něj pramenící štěstí Říma.

SECVRITAS SAECVLI (Doba bezpečí) - Legenda známá z Probových aureů, které nechal razit spolu s reversem RESTITVS SAECVLI roku 277 při návratu do Říma a které jsou spojovány s jeho snahou proklamovat návrat ke zlatým časům Říma.

SISCIA AVG - Legenda na mincích císaře Galliena vztahující se k městu Siscia (a k němu přináležejícímu území) a řece Sávě. Tyto mince Gallienus razil po porážce usurpátora Ingenia.

SISCIA PROBI AVG - Podobné jak SISCIA AVG, navíc kromě personifikace Siscie a Sávy (bůh Savus) také přidán přítok Sávy Kupa (bůh Colapis).

SOLI CONS AVG (Soli Conservatori Avgvsti; Solovi, ochránci panovníka) - Revers na Gallienových mincích s vyobrazením býka či pegasa.

SOLI INVICTO (Nezničitelnému Solu) - Personifikace Sola (boha Slunce) obvykle v podobě Sola stojícího nad zajatcem nebo jedoucího v quadrice. Viz SOLI INVICTO COMITI.

SOLI INVICTO AVG - viz SOLI INVICTO a SOLI INVICTO COMITI.

SOLI INVICTO COMITI (Mému společníku, nezničitelnému Solu) - V této legendě znamená COMITI vyslanec či služebník ve významu „druhý (stejný) po bohu“. Sol (slunce) je pán nebes a císař pak pán země, oba jsou si rovni. Je to i proklamace, že císař je rovný bohu. I když slovo COMITI ke spojení SOLI INVICTO přidal a použil už Probus na svých aureích s hlavou boha Sola, je spojováno hlavně s císařem Konstantinem, který toto spojení používá relativně běžně.

SPES AVG (Naděje císaře) - Spes je římská personifikace naděje a ekvivalent řecké Elpis, která jako poslední opustila Pandořinu skříňku. Tato legenda předkládá císaře jakožto nositele naděje na úspěšnou budoucnost říše.

SPES AVGVSTI NOSTRI (Naděje našeho císaře) - viz SPES AVG.

SPES PROBI AVG (Naděje císaře Proba) - viz SPES AVG.

SPES PVBLICA (Naděje veřejnosti) - Revers někdy doprovází motivy Viktorie či vojáků, který vztahuje naději k vojsku. Podobný význam bude mít i samotná Spes na reversech vojenských císařů.

SPES REIPVBLICAE (Naděje republiky) - Na reversu Fausty, který zobrazuje Spes kojící dvojčata.

SPES R.P. (Spes Romani Popvli, Naděje římského lidu) - viz SPES PVBLICA.

SPES ROMANORVM (Naděje Římanů) - Podobně jako u GLORIA ROMANORVM je významem opisu spíše oslava panovníka jako naděje a budoucnosti Římanů, než jen naděje samotných Římanů.

SPQR (Senatus Populusque Romanus, Senát a lid římský) - Objevuje se jako opis kolem mince, jindy vyobrazený na zástavách a štítech, ale také jako samostatný hlavní motiv mincí a medailí od Augusta až po Konstantina, v období republiky i na některých mincích anonymních rodin.

SPQR OPTIMO PRINCIPI (Od senátu a lidu římského nejlepšímu princí) - Legenda na reversu mnohých panovníků, která vyzdvihuje zásluhy panovníka a jasně říká "vděčíte mi za to, co vám přináším".

SVMMVS SACERDOS AVG (Císař, nejvyšší kněz) - Legenda vyskytující se na mincích Elagabala zobrazuje panovníka oblečeného v tóze s palmovou ratolestí v ruce, jak obětuje u oltáře vola, který mu leží u nohou. Elagabalus je tu v roli nejvyššího kněze, druhého, hned po Bohu.

T

TEMPORVM FELICITAS (Šťastné/úspěšné časy) - Hold šťastnému období, které Řím zažívá. Kromě motivu Felicitas s insigniemi se méně častěji objevuje motiv dvou propletených rohů hojnosti, ze kterých vylézají hlavy chlapců a hrozny vína (Antoninus Pius). Pescennius Niger má na reversu svého denáru koš s klasy obilí. Občas motiv znázorňuje čtyři chlapce symbolizující čtyři roční období, viz FELICIA TEMPORA.

TR POT (Tribunitia Potestas, Tribunská moc) - Tento titul byl odvozený z republikových dob jako moc daná tribunou lidu. Tribuna lidu (Tribvns plebis) vznikla jako snaha plebejců udržet si svá práva, včetně soudní a zákonodárné moci a zastavit narůstající moc patriciů. Tuto moc si následně přivlastnili císaři. Číslo za TR P udává, kolikátým rokem císař získal úřad a moc tribuna lidu. Z tohoto údaje lze poměrně dobře určit rok ražby mince (platí však také výjimky z tohoto pravidla).

V

VBERTAS, VBERITAS AVG (Úrodnost daná císařem) - Spojení „úrodnost/výnosnost daná císařem“ je chápáné ve smyslu bohatství, které panovník dává Římu či umožňuje Římanům získat. Tento revers využívali hlavně vojenští císaři, objevuje se na něm personifikace bohyně plodnosti (myšleno v zemědělství) Uberitas, která drží v pravé ruce trs hroznů nebo váček mincí a v levé ruce roh hojnosti.

VENERI VICTRICI (Venuši Vítězné) - viz VENVS.

VENVS (Venuše) - Venuše je římská bohyně, která zosobňovala lásku, touhu, krásu, plodnost, prosperitu a vítězství. Viz také VENVS VICTRIX.

VENVS CAELESTIS (Božská Venuše) - Viz také VENVS. Tato legenda je známá z mincí Julie Soemias, na níž je Venuše stojící nebo sedící a hrající si s dítětem. V obou případech drží jablko a žezlo.

VENVS FELIX (Venuše přinášející štěstí) - Viz VENVS.

VENVS GENERTRIX (Matka Venuše) - Viz VENVS.

VENVS VICTRIX (Vítězná Venuše) - Tento revers zobrazuje Venuši (nebo panovnici znázorněnou jako Venuše). Původ spojení se datuje tisíc let před jeho použitím Římany. Vychází z legendy o Afrodité a ta ještě ze starších východních kultů. Venuše je znázorněna stojící nebo sedící, často s válečnými insigniemi jako jsou helma, kopí a štít. Zajímavý je výjev, kdy je Venuše, držící palmovou ratolest a jablko, opřena o sloup a ukazuje nahé pozadí. Tento výjev pravděpodobně zobrazuje v antickém světě slavnou sochu, o které ale není dnes nic známo.

VESTA (Bohyně Vesta) - Vesta (identická s řeckou bohyní Hestitií) je bohyně rodinného krbu a ohně, rodiny a rodinného života, který se kolem rodinného krbu soustředil. V rozšířeném smyslu je bohyní města či státu jako společenstev, která představují také určitou, větší rodinu. Bohyně Vesta je zobrazována obvykle na mincích císařoven.

VICT AETERN, VICTORIA AETERNA AVG, VICTORIA AETERNAE AVGG (Victoriae Aeternae) - Věčné vítězství a z toho pramenící štěstí a sláva Říma, které přináší císař. Na reversu je obvykle zobrazena bohyně Viktorie se štítem.

VICTORIA AVG (Vítězství císaře) - Ve smyslu věnováno vítězství císaře, oslava vítězství. Jeden z nejběžnějších motivů na římských mincích, který (nebo jeho obdobu) nalezneme u většiny římských císařů. Na těchto mincích se objevuje bohyně Viktorie ať již jak ústřední motiv nebo jako vedlejší motiv (například stojící na dlani císaře).

VICTORIA GERM (Victoria Germanica) - Oslava vítězství v Germánii nebo nad Germány.

VICTORIA GOTHIC (Victoria Gothica) - Oslava vítězství nad Góthy.

VICTORIA PERPETVA (Nustálá vítězství) - Objevuje se na mincích některých vojenských panovníků jako Proba či Floriana.

VICTORIA PROBI AVG (Vítězství císaře Proba) - Viz VICTORIA AVG, jen vztaheno k císaři Probovi.

VICTORIAE AVG (Vítězství císaře) - Vítězství (několik) císaře. Viz VICTORIA AVG.

VICTORIOSO SEMPER (Vždy vítězný) - Vzácny revers císaře Proba.

VIRTVS AVG, AVGVSTI (Virtvs avgvsti, Zmužilý/hrdinský duch císaře) - Oslava odvahy a statečného ducha císaře. Často používáno vojenskými císaři k oslavě jejich vojenské kariéry a vítězství.

VIRTVS AVGG (Virtvs avgvstorvm, Zmužilý duch císařů) - Jako VIRTVS AVG, ale pojí se ke dvojici císařů.

VIRTVS AVGGG (Virtvs avgvstorvm, Hrdinský duch císařů) - Jako VIRTVS AVG, ale pojí se k trojici císařů.

VIRTVS INVICTI AVG (Nezničitelná odvaha císaře, Nezničitelný hrdinský duch císaře) - Jedna z vzájemně podobných variant reversů císaře Proba.

VIRTVS MILITVM (Duchu vojáků) - Legenda oslavuje ducha a přínos vojáků Římu.

VIRTVS PROBI AVG (Duchu císaře Proba) - Častý motiv na mincích císaře Proba. Viz VIRTVS AVG.

VIRTVS ROMANORVM (Duchu lidu římského) - Oslava Římanů. Používáno od cca 4. století. Viz GLORIA ROMANORVM.

VIRTUTI AVGVSTI (Odvaze císaře) - Revers obvykle se stojícím Herkulem držícím kyj, Hercules bojující se lvem, někdy také se stojícím Vířtem s oštěpem a *parazoniuem* (dlouhou trojhrannou dýkou).

VIRTUTI AVGG (Odvaze císařů) - Viz VIRTUTI AVGVSTI.

VOT (Vota, Votis, Sliby / Modlitby) - Ve starověkém Římě byly vota sliby bohům. Často byly předneseny panovníkem nebo na jeho popud a jejich úkolem bylo udržet si přízeň bohů. Tento náboženský obřad byl opakován pravidelně po určité době, viz VOT V a VOT V MVLX.

VOT V (Votis Quinquennialibus, Sliby po 5 let) - Legenda hovoří o slibech či modlitbách k božstvu, které ale de facto oslavují délku vlády panovníka. Číslovka udává, kolik let těchto slibů uplynulo, což je obvykle číslo shodné s délkou panovníkovy vlády. Tato legenda může být doprovázena dalším textem, dá se pak přeložit jako "díky slibům božstvu". Například VIRTVS EXERCIT VOT V by tak znamenalo "Věnováno odvaze armády, kterou můžeme slavit díky slibům božstvu trvajícím pět let", nebo "...kterou slavíme už pět let". Používá se od dob Konstantina I. Viz VOT.

VOT V MVLX (Votis Quinquennialibus Multis Decennialibus) - (Na oslavu) 5 slibů panovníka (neboli 5 let vlády panovníka), které prodlužuje na 10 let - viz VOT V.

VOT X (Votis Decennialibus, Sliby po 10 let) - viz VOT V.

VOTA PVBLICA (Sliby / Modlitby veřejnosti) - Oficiální sliby / modlitby bohům, pravidelně se opakující. Tyto sliby se prováděly prostřednictvím panovníka. Více viz VOT V.

VOTIS X - Viz VOT X.

VOTIS XXX MVLTVS XXXX (Votis Tricennalibvs Mvltis Quadragnalibvs) - Podobné VOT V MVLTVS X.

VRBS ROMA (Město Řím) - Obvykle zobrazena sedící Roma držící Viktorii; případně globus v jedné ruce a železo nebo oštěp ve druhé ruce.

VRBS ROMA FELIX (Šťastné město Řím) - viz VRBS ROMA.

Literatura:

Stevenson, S. W. - Smith, C. R. - Madden F. W. 1889: A Dictionary of Roman Coins, Londýn.

Manders, E. 2012: Coining Images of Power, Boston.

Petráň, Z. - Fridrichovský, J. 2008: Encyklopedie římských císařů a císařoven z pohledu jejich mincí, Praha.

Petráň, Z. - Fridrichovský, J. 1993: Mince císařského Říma, Praha.

Kurz, K. 2006: Mince starověkého Řecka a Říma.